

KUR'AN KURSU DERS KİTAPLARININ ÖĞRETİCİ GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Abdulkadir ÇEKİN*

Özet

Eğitim faaliyetlerinin en başta gelen öğretim materyali ders kitaplarıdır. Bu faaliyetlerin verimli olmasında uygun tasarlanmış ve içeriklendirilmiş ders kitaplarının önemi büyüktür. Bu makalede, Kur'an kurslarında okutulan ders kitaplarının içeriği ve görselliği ile ilgili öğretici görüşleri üzerine yapılan araştırma sonuçları yer almaktadır. Araştırmada yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Kur'an kurslarında görev yapan 2.214 öğretici oluşturmaktadır. Araştırma sonunda, öğretmenlerin büyük çoğunluğu tarafından Kur'an kursu ders kitaplarının görsel ve içerik açısından yetersiz görüldüğü ortaya çıkmıştır. Ayrıca, ders kitaplarındaki harita, şema ve şekil kullanımının, punto seçiminin, resimlemenin yetersizliği ile dil-üslubun ve metinlerin uygun olmayışı ve öğretim etkinliklerindeki eksiklikler de öğretmenler tarafından yoğun olarak ifade edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kur'an kursları, ders kitapları, görsel tasarım, içerik

Giriş

Ülkemizde yaygın din eğitimi faaliyetleri resmi olarak Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Başkanlığın 1965'te çıkartılan 633 sayılı Kanunun birinci maddesinde: "İslam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek üzere; Başbakanlığa bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur." ifadesi yer almaktadır. Bu Kanun maddesine göre Diyanet İşleri Başkanlığı'na verilmiş iki temel görev vardır. Bunlar, toplumu din konusunda aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmektir. Buna göre başta camiler olmak üzere çeşitli ortamlarda ve belli kurallar çerçevesinde yaygın bir şekilde halkı din konusunda aydınlatma/eğitme görevi yasal olarak Diyanet İşleri Başkanlığı'na verilmiştir. Başkanlık bu görevi; camilerde vaaz ve hutbelerle, cami dışında dini konularda düzenlenen konferans ve panellerle, toplumun bütün kesimlerine yönelik basılı, sesli ve görüntülü yayınlar aracılığıyla ve Kur'an kurslarında yürütülen eğitim-öğretim faaliyetleri ile yerine getirmeye çalışmaktadır.

Kur'an kursları, okulların tatil olduğu zamanlarda çocukların katıldığı yaz Kur'an kursları, isteyen vatandaşların katıldığı uzun süreli Kur'an kursları ve hafızlık yapılan Kur'an kursları olarak faaliyet göstermektedir.

Kur'an kurslarının amaçları, Kur'an Kursları ile Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği'nde (D.İ.B. 2000);

* Yrd. Doç. Dr.; Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü

1. Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun olarak, yüzünden okumayı öğretmek,
2. Kur'an-ı Kerim'i doğru bir şekilde okumayı sağlayıcı bilgileri uygulamalı olarak öğretmek,
3. İbadetler için gerekli sure, ayet ve duaları doğru olarak ezberletmek ve bunların meallerini öğretmek,
4. İslâm Dini'nin inanç, ibadet ve ahlâk esasları ile Peygamberimizin hayatı ve örnek ahlâkı hakkında özlü bilgiler vermek olarak belirlenmiştir.

Bu amaçlar etrafında Kur'an kurslarında, Kur'an-ı Kerim ve dini bilgiler olmak üzere iki öğrenme alanı olduğu görülmektedir. Kur'an-ı Kerim öğrenme alanı için Kur'an öğretim materyali olan "elif-ba", dini bilgiler dersleri için "inancım, ibadetim, peygamberim ve ahlakım" adıyla dört kitaptan oluşan Temel İslam Bilgileri serisi ders kitapları kullanılmaktadır. Bu kitapların basımı 2007 yılında yapılmış ve 2007-2008 eğitim-öğretim yılından itibaren Kur'an kurslarında okutulmaya başlanmıştır. Ancak, kurslara devam eden öğrenci sayılarındaki artış ve öğrencilerin demografik yapısındaki değişim (<http://www.diyaret.gov.tr/turkish/dinegitimi/din-egitimi-dairesi-baskanligi-icerik-uzun-sureli-kur-an-kurslari-131.aspx>) sonucu ders kitaplarının gözden geçirilmesi zorunluluğunu ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur'an kursu ders kitaplarını değerlendirmek üzere 2011 yılı Mayıs ayında "Kur'an Kursu Ders Kitaplarının Geliştirilmesi" projesini gerçekleştirmiştir. Bu projede, 1 koordinatör (yazar), 7 proje elemanı görev almış ve bu kişiler belirlenen örneklem çerçevesinde Kur'an kursu öğretmenleri ile görüşmelerde bulunmuşlardır. Bu makale ise söz konusu projedeki verilere dayanmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Kur'an kursu eğitiminde başlıca ders materyali olan Temel İslâm Bilgileri serisi ders kitaplarının, içerik yönünden ve görsel açıdan incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmada tarama (survey) yöntemi kullanılmıştır. Tarama yönteminin amacı, belirli özellik, tutum ve düşüncelere sahip bir örneklem içindeki bireylerin bir ya da daha fazla değişkene göre nasıl dağılım gösterdiği tespit etmektedir. Bu yöntemde evrenin tamamı yerine, belirli bir örneklemden veri elde edilerek mevcut durum yansıtılmaya çalışılır (Karasar, 2002).

Araştırma Evreni ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye genelinde görev yapan 4.239 (DİB, İstatistikler, 2010) Kur'an kursu öğreticisi, örneklemini ise 18 ilde görev yapan 2.214 Kur'an kursu öğreticisi oluşturmaktadır. Örneklem içindeki iller tespit edilirken öğretici sayısı 200 ve üzeri iller, ilçeler belirlenirken ise ildeki diğer ilçelere göre öğretici sayısı fazla olan ilçeler tercih edilmiştir. Araştırma örneklemini ile ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo-1: Araştırma Örneklemi

Sıra	Bölge	İl	İlçe	Görüşme Yapılan Öğretici Sayısı
1	Marmara Bölgesi	İstanbul	Bayrampaşa (39)	506
			Beyoğlu (19)	
			Ümraniye (48)	
			Maltepe (25)	
		Kocaeli	Gebze (100)	
			Derince (100)	
		Bursa	Osmangazi (100)	
		Yıldırım (75)		
2	Ege Bölgesi	İzmir	Buca (40)	155
			Bornova (38)	
			Konak (22)	
		Manisa	Demirci (16)	
			Akhisar (39)	
3	İç Anadolu Bölgesi	Konya	Meram (136)	562
			Karatay (107)	
			Çumra (31)	
		Kayseri	Yahyalı (45)	
			Melikgazi (196)	
		Sivas	Şarkışla (22)	
			Yıldızeli (25)	
4	Akdeniz Bölgesi	Adana	Seyhan (40)	130
			Kozan (44)	
		Mersin	Tarsus (105)	
			Erdemli (25)	
5	Karadeniz Bölgesi	Samsun	Çarşamba (52)	362
			İlkadım (72)	
		Trabzon	Merkez (52)	
			Akçaabat (36)	
		Tokat	Merkez (60)	
			Erbaa (30)	
	Turhal (40)			
6	Doğu Anadolu Bölgesi	Erzurum	Yakutiye (55)	157
			Palandöken (26)	
		Van	Merkez (63)	
			Erciş (13)	
7	Güney Doğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep	Şehitkamil (97)	342
			Şahinbey (86)	
		Hatay	Merkez (75)	
			İskenderun (43)	
		Mardin	Merkez (21)	
Midyat (20)				
		Toplam	2214	

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veriler, “yüz yüze görüşme tekniği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma öncesinde örneklemdaki il ve ilçe müftülükleri (Tablo-1), konu ile ilgili bilgilendirilmiş ve görüşme zamanı belirlenmiştir. Daha sonra proje ekibinde görevli personel, belirlenen takvime göre il ve ilçelere giderek öğretmenlerle görüşmelerini gerçekleştirmiştir. Araştırma öncesinde görüşme formu da geliştirilmiştir. Bu form geliştirilirken öğretici ve uzman görüşlerine başvurulmuş ve görüşme formunun iki bölümden oluşmasına karar verilmiştir. Birinci bölümde görüşme yapılan il, ilçe, görüşme tarihi ve saati ile ilgili sorular, ikinci bölümde ise araştırmanın amacına yönelik “1. Kur'an kursu ders kitaplarını görsel açıdan nasıl buluyorsunuz?, 2. Kur'an kursu ders kitaplarını içerik yönünden nasıl buluyorsunuz?” şeklinde iki adet soru yer almıştır. Görüşme formu ile elde edilen veriler ayrı ayrı çözümlenmiş, ifadelerin benzerliğine göre gruplanarak tasnif edilmiş ve kişi sayısına göre sayısallaştırılarak ifade edilmiştir.

Bulgular

Araştırmada, Kur'an kursu ders kitaplarının görselliği ile ilgili elde edilen bulgular Tablo-2'de sunulmuştur.

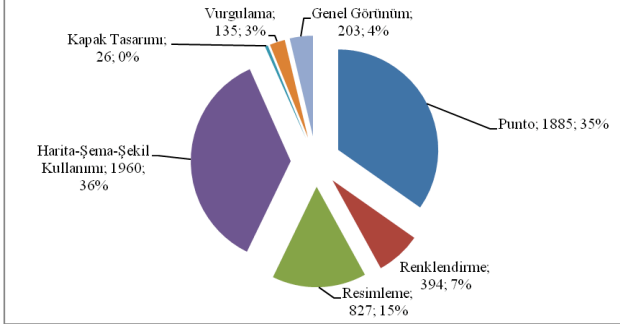
Tablo-2: Ders Kitaplarının Görselliği İle İlgili Öğretici Görüşleri

Konular	Örnek İfadeler ve Tekrar Sayıları
1. Olumlu Görüşler:	"Genel olarak kitapların görselliği olumlu" (337)
1.1. Punto	"Kitaplarda kullanılan punto aynen kalmalı" (23)
1.2. Zemin Rengi	"Zemin rengi mevcut haliyle kalmalı" (103)
Toplam tekrar sayısı *: 463	
2. Olumsuz Görüşler:	"Kitaplarda kullanılan punto kalın ve büyük olmalı" (741)
2.1. Punto	"Kitaplardaki ayet ve hadis mealleri farklı puntoda ve kalın olarak verilmeli" (540)
	"Konu sonlarındaki özetler farklı punto ve renklerde verilmeli" (455)
	"Kitaplardaki ayet ve hadislerin Arapça metinleri farklı puntolarda verilmeli" (149)
Toplam tekrar sayısı: 1885	
2.2. Renklendirme	"Kitaplardaki zemin rengi kırık beyaz olmalı" (205)
	"Kitaplar daha renkli hale getirilmeli" (112)
	"Kitabın zemin rengi biraz daha açılmalı" (41)
	"Her kitap için ayrı zemin rengi kullanılmalı" (19)
	"Mevcut renkler mat ve yorucu, kullanılan renkler daha canlı olmalı" (17)
Toplam tekrar sayısı: 394	
2.3. Resimleme	"Kitaplarda daha fazla resim kullanılmalı" (453)
	"Kullanılan resimler üniteye/konuya uygun olmalı" (254)
	"Kitaplar resimlerle zenginleştirilmeli" (120)
Toplam tekrar sayısı: 827	
2.4. Harita-Şema-Şekil Kullanımı	"Peygamberimizin hayatı ile ilgili harita, kroki ve kronolojilere yer verilmeli" (1474)
	"Peygamberimizin soyağacı şematik gösterilmeli" (254)
	"Hac ve namazla ilgili üniteler harita, resim ve şekillerle görsel açıdan zenginleştirilmeli" (232)
Toplam tekrar sayısı: 1960	
2.5. Kapak Tasarımı	"Kitaplarda her yaşa hitap eden kapak tasarımları kullanılmalı" (26)
2.6. Vurgulama	"Kitaplarda metinler çerçeve içerisinde yer almalı" (92)
	"Metin içinde anahtar kelimeler kalın yazılmalı" (43)
Toplam tekrar sayısı: 135	
2.7. Genel Görünüm	"Kitaplardaki boşluklara güzel sözler yazılmalı" (140)
	"Sayfa numaraları alt ortada olmalı ve koyu renk kullanılmalı" (35)
	"Kitapların ebadı küçültülmeli" (28)
Toplam tekrar sayısı: 203	
Olumsuz İfade Toplam Tekrar Sayısı: 5430	

* Toplam tekrar sayıları, Kur'an kursu öğreticilerinin ders kitaplarının ilgili boyutu hakkındaki görüşlerinin benzerliğine göre gruplandırılarak sayısallaştırılması sonrasında, bu sayıların toplanmasıyla elde edilmiştir.

Tablo-2'de görüldüğü gibi öğretmenler, Kur'an kursu ders kitaplarının görselliğini punto büyüklüğü, renklendirme, resimleme, harita-şema ve şekil kullanımı, kapak tasarımı, vurgulama ve genel görünüm gibi farklı yönlerden değerlendirmişlerdir. Öğreticiler, ders kitaplarının görselliği ile ilgili 463 kez olumlu ifade kullanırken, 5430 kez olumsuz ifade kullanmışlardır. Buna göre, öğretmenlerin çoğunluğunun ders kitaplarının görselliğini yetersiz bulduğu söylenebilir. Konu ile ilgili olarak, öğretmenlerin olumsuz ifadelerinin yüzdeliklerine bakmak yararlı olacaktır.

Grafik-1: Ders Kitaplarının Görselliği İle İlgili Olumsuz Öğretici Görüşleri

Öğreticiler, en fazla ders kitaplarında harita-şema ve şekil kullanımını (%36), sonrasında punto seçimini (%35) ve üçüncü olarak resimlemeyi (%15) olumsuz görmektedirler. Diğer taraftan ders kitaplarındaki kapak tasarımı (%0), öğretmenlerin en az olumsuz buldukları konu olmuştur.

Ders kitaplarının görselliği ile ilgili en fazla tekrar edilen olumlu görüş, "genel olarak kitapların görselliği olumlu" (337) olduğu, en az tekrar edilen ise "kitaplarda kullanılan punto aynen kalmalı" (23) görüşüdür. "Peygamberimizin hayatı ile ilgili harita, kroki ve kronolojilere yer verilmeli" (1474), "kitaplarda kullanılan punto kalın ve büyük olmalı" (741), "kitaplardaki ayet ve hadis mealleri farklı puntoda ve kalın olarak verilmeli" (540) ifadeleri en fazla tekrar edilen olumsuz görüşlerdir.

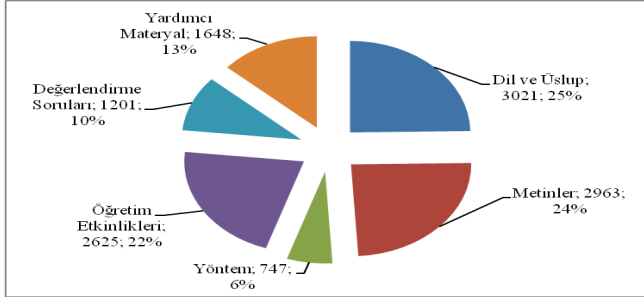
Kur'an kursu ders kitaplarının içeriği ile ilgili araştırmada ulaşılan bulgular Tablo-3'te gösterilmektedir.

Tablo-3: Ders Kitaplarının İçeriği İle İlgili Öğretici Görüşleri

Konular	Örnek İfadeler ve Tekrar Sayıları
1. Olumlu Görüşler:	<i>"Ders kitaplarının içeriği yeterli" (1630)</i>
2. Olumsuz Görüşler:	<i>"Peygamberim kitabındaki dil daha coşkulu olmalı, konularda duygusal boyut ön plana çıkarmalı" (986)</i>
2.1. Dil ve Üslup	<i>"Kitaplardaki akademik dil terk edilerek daha sade, anlaşılır ve akıcı bir dil kullanılmalı" (764)</i> <i>"Kitaplara yetişkinlere yönelik dil ve üslup kazandırılmalı" (334)</i> <i>"Kitaplarda, tanrı kelimesinin kullanımından vazgeçilmeli" (271)</i> <i>"İçerikte salt bilgi verme amaçlanmamalı, öğrencilerin duygusal yönüne de hitabeden metinler yer almalı" (232)</i> <i>"Metinlerin uzun cümlelere ve yoğun tekrarlara sahip olması, öğrenim açısından zorluk teşkil etmekte" (217)</i> <i>"Soyut ve zor konular büyük paragraflar yerine daha özet ve maddeli verilmeli" (204)</i>
Toplam tekrar sayısı: 3021	
2.2. Metinler	<i>"Mezheplerin ibadet konularındaki farklı görüşleri, metin içinde ya da dipnotlarda yer almalı" (398)</i> <i>"Kitaplardaki bazı konular örneklerle zenginleştirilmeli ve günlük hayatla bağlantıları kurulmalı" (381)</i> <i>"Ehl-i beyt konusu içerikte özellikle yer almalı" (376)</i> <i>"Peygamberimize ait dua örneklerine daha fazla yer verilmeli" (375)</i> <i>"Peygamberimizin eşleri ve çok evliliği konuları detaylandırılmalı" (345)</i> <i>"Ünitelerin özetleri içerikten alıntılar şekilden değil de farklı cümlelerle daha öz ve ünite-nin bütününi özetler mahiyette olmalı" (291)</i> <i>"Kitapların içeriğinde günlük hayatta istifade edilecek konulara daha fazla ağırlık veril-meli" (216)</i> <i>"Öğrenci çeşitliliği göz önünde bulundurularak konu seçimi kapsayıcı olmalı" (175)</i> <i>"Doğru bilinen yanlışlar (hurafeler) adlı bir bölüm kitaplarında yer almalı" (132)</i> <i>"Ahlakla ilgili konularda Peygamberimiz ve sahabeden daha fazla örnekler verilmeli" (130)</i> <i>"İçerikte yabancı öğrenciler de dikkate alınmalı" (125)</i> <i>"Ünitelerdeki bilgiler, ayet ve hadislerle desteklenmeli" (19)</i>
Toplam tekrar sayısı: 2963	
2.3. Yöntem	<i>"Kitaplarda bazı bilgilerin diğer kaynaklardan araştırılması şeklinde öğrencilerin yönlendirilmesi uygulamada çok yararlı değil" (747)</i>
2.4. Öğretim Etkinlikleri	<i>"Uygun ünitelere peygamber, sahabe ve Türk büyüklerinin hayatlarından hikâye ve kıs-salar eklenmeli" (950)</i> <i>"Bulmaca vb. öğretim etkinliklerinin, yaprak testlerin ve okuma parçalarının sayısı artırılmalı" (697)</i> <i>"Peygamberimizin eşleri ve hanım sahabiler ile ilgili okuma parçalarına daha fazla yer verilmeli" (440)</i> <i>"Kitaplardaki şiirler genellikle çocuklara yönelik, kitaplarda yetişkinleri de hedefleyen şiirlere yer verilmeli" (375)</i> <i>"Konular hikâye ve şiirlerle desteklenmeli" (123)</i> <i>"Kur'an ile ilgili kavramlar için kavram haritaları oluşturulmalı" (40)</i>
Toplam tekrar sayısı: 2625	
2.5. Değerlendirme Soruları	<i>"Ünite sonlarında yer alan değerlendirme soruları çeşitlendirilmeli ve sayıları artırıl-malı" (1201)</i>
2.6. Yardımcı Materyal	<i>"Her ders kitabı için öğretici kılavuzları hazırlanmalı" (1648)</i>
Olumsuz İfade Toplam Tekrar Sayısı: 12.205	

Tablo-3'te görüldüğü gibi öğretmenler, Kur'an kursu ders kitaplarının içeriğini dil ve üslup, içerik, yöntem, öğretim etkinlikleri, değerlendirme soruları ve yardımcı materyal yönünden değerlendirmişlerdir. Öğreticiler, ders kitaplarının içeriği ile ilgili 1630 kez olumlu ifade kullanırken, 12.205 defa olumsuz ifade kullanmışlardır. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun ders kitaplarının içeriğini yetersiz gördüğü söylenebilir. Öğreticilerin olumsuz ifadelerinin yüzdeleri konu ile ilgili ayrıca fikir verecektir.

Grafik-2: Ders Kitaplarının İçeriği İle İlgili Olumsuz Öğretici Görüşleri

Öğreticiler, en fazla ders kitaplarında dil ve üslubu (%25), sonrasında metinleri (%24) ve üçüncü olarak öğretim etkinliklerini (%22) olumsuz görmüşlerdir. Bununla birlikte ders kitaplarındaki yöntem (%6) konusu, öğretmenlerin en az olumsuz buldukları konu durumundadır.

Ders kitaplarının içeriği ile ilgili "ders kitaplarının içeriği yeterli" (1630) görüşü tek olumlu ifade durumundadır. "Her ders kitabı için öğretici kılavuzları hazırlanmalı" (1648), "ünite sonlarında yer alan değerlendirme soruları çeşitlendirilmeli ve sayıları artırılmalı" (1201), "Peygamberim kitabındaki dil daha coşkulu olmalı, konularda duygusal boyut ön plana çıkarmalı" (986) ve "uygun ünitelere peygamber, sahabe ve Türk büyüklerinin hayatlarından hikâye ve kıssalar eklenmeli" (950) ifadeleri en fazla tekrar edilen olumsuz görüşlerdir.

Tartışma ve Sonuçlar

Eğitim faaliyetlerinde istenilen şekilde öğretimin gerçekleşmesi, öğrenenlerin hedef davranışları kazanmaları için öğretim araçlarına ihtiyaç vardır. Öğretim araçları, öğrenmenin zamanında gerçekleşmesi, kalıcı olması ve öğrenme ortamının sağlıklı bir şekilde oluşmasında kullanılmaktadır (Kılıç, 2006, 25). Kitaplar, eğitimde kullanılan en önemli araç ve gereçlerdendir (Duman ve Çakmak, 2004, 18). Kitaplar içinde en yaygın kullanılanı ise ders kitaplarıdır (Kılıç, 2006, 27). Ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış basılı öğretim materyali olarak tanımlanmaktadır (Demirel ve Kıroğlu, 2006, 2). Ders kitapları, öğretim sırasında öğrencilerin neleri öğreneceği ve öğretmenlerin neleri öğreteceğini önemli ölçüde etkileyen bir kaynak olma özelliği taşıdığı gibi, sınıf içi öğrenme-öğretme etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde de önemli etkilere sahiptir. Genelde birçok öğretmen dersin amaçlarını, öğrenciye uygulanacak testleri, öğretim stratejilerini, ödevleri vb. kullanılan ders kitaplarına göre belirlemektedir. Öğretimin büyük bölümünü kitapların içeriği belirlemekte ve sınıf içi uygulamalarda materyal olarak en çok ders kitabı kullanılmaktadır (Kılıç ve Seven, 2006, 27-28).

Eğitim-öğretim faaliyetlerinde bu kadar önemli olan ders kitapları ile ilgili inceleme ve değerlendirme çalışmaları da önem arz etmektedir. Araştırma alanımız olan din öğretimi ile ilgili yapılan literatür taraması sonucu, örgün din öğretimi alanında ders kitabı inceleme çalışmalarının (Altaş, 2003; Yurtseven, 2004; Aydın, 2004; Özbek, 2004; Dam, 1996; Kahraman, 2003; Diler, 2001) yapılmış olmasına karşın, yaygın din öğretimi alanında Yenen'in (2010) çalışması dışında bir çalışma olmaması dikkat çekicidir. Bu bağlamda araştırmamızın yaygın din öğretiminde ders kitabı geliştirme çalışmalarına önemli katkılar sağlayacağını düşünmekteyiz.

Araştırmamızda Kur'an kursu ders kitaplarının görselliği ve içeriği ile ilgili bir takım sonuçlara ulaşılmıştır. Öncelikle Kur'an kursu ders kitaplarının görselliğini öğreticiler yetersiz görmektedir. Bulgularımıza göre öğreticilerde bu olumsuz görüşün oluşumunda en fazla etkili olan hususlar, ders kitaplarında harita, şema ve şekil kullanımının, punto seçiminin ve resimlemenin yetersizliğidir. Ayrıca öğreticiler, kitaplarda harita, kroki ve kronolojilere yeterince yer verilmediğini, kitaplarda kullanılan puntoların görsel açıdan yetersiz olduğunu, ayet ve hadis meallerinin farklı puntoda ve kalın olarak verilmesi gerektiğini yoğun olarak dile getirmişlerdir. Konu ile ilgili Semiz (2011) ve Özyurt (2009) tarafından yapılan araştırmalarda, Kur'an kursu öğrencilerinin ders kitaplarındaki puntoların küçük olmasından memnun olmadıkları ortaya çıkmıştır. Yenen (2010) tarafından yapılan araştırmada da ders kitaplarındaki resimlemenin, öğrenci seviyesine uygunluk, düşünmeye ve yaratıcılığa sevk etme ve konuyla irtibatlı olma noktalarında yetersiz olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca Yenen (2010) ders kitaplarındaki tablo, grafik ve şemalar ile ilgili olarak öğrenci seviyesine uygunluğu, konuya açıklama getirebilmesi, metnin içine yerleştirilmesi, renkli, açık ve anlaşılır olup olmaması hususlarında öğreticilerin olumsuz düşüncelere sahip olduğunu ifade etmektedir.

Araştırma bulgularımız ve diğer araştırma sonuçlarında görüldüğü gibi Kur'an kursu ders kitapları, görsel yönden bazı yetersizliklere sahiptir. Bir ders kitabındaki görsel öğeler, öğretimin verimliliğinin yükseltilmesi, konuların öğrenilmesini kolaylaştırması ve öğrenilenlerin kalıcılığını artırması gibi hususlarda önemli işlevler görmesi açısından son derece önemlidir. Bu noktada, Kur'an kurslarındaki eğitim ve öğretim faaliyetlerinde kullanılan ders kitapları geliştirilirken, kitaplarda kullanılacak görseller öncelikle öğrencilerin seviyelerine, gelişim basamaklarına ve ünite konularına uygun bir şekilde estetik yön gözetilerek verilmelidir (Tosun vd., 2001, 19). Kitaplarda kullanılan renklerde gerçekçilik, sayfanın düzeni, iyi algılama için büyüklük, ilişkisiz ayrıntılardan kaçınma gibi hususlar ve öğretime yardımcı unsurlarda ilgi çekicilik önemsenmelidir (Küçükahmet, 2004, 11). Ders kitaplarında resim, harita, tablo vb. unsurlara yeterli oranda yer verilmeli ve bunlar, bulunduğu bölümün içeriğine uygun olmalıdır (Küçükahmet, 2004, 12) Görsellikle ilgili olarak bir ders kitabında bulunması gereken bir başka özellik ise yazının türü, stili ve puntosunun, kitabın kolay okunabilirliğini ve yalın bir görünüm arz etmesine yardımcı olmasıdır (Tosun vd., 2001, 20).

Diğer taraftan, Kur'an kursu ders kitaplarının içeriğinin de öğreticiler tarafından yetersiz görüldüğü de araştırmamızda tespit edilmiştir. Bulgularımıza göre öğreticilerde bu olumsuz görüşün oluşumunda en fazla etkili olan hususlar ise, kitaplardaki dil ve üslubun uygun olmayışı, metinlerin yetersiz oluşu ve öğretim etkinliklerindeki eksikliklerdir. Ayrıca öğreticiler, ders kitapları için öğretici kılavuzlarının

hazırlanması, ünite sonlarındaki değerlendirme sorularının artırılması, bazı ünitelerdeki dil ve üslubun daha coşkulu olması ve peygamber, sahabe ve Türk büyüklerinin hayatlarından hikâye ve kıssalara daha fazla yer verilmesinin gerektiği yoğun olarak ifade etmişlerdir. Konu ile ilgili olarak Yenen (2010) öğretmenlerin, ders kitaplarındaki içerik ile okuma parçalarının uyum içinde olmadığını ve kitaplarda sade ve akıcı bir dil kullanılmadığını düşündüğünü aktarmaktadır. Semiz (2011) ise Kur'an kursu öğrencilerinin ders kitaplarının dilini ağır bulduğunu dile getirmektedir.

Araştırma bulgularımız ve benzer araştırma sonuçlarında görüldüğü üzere Kur'an kursu ders kitapları içerik yönünden de birtakım eksiklikler içindedir. Öğrencilerin neleri öğreneceği ve öğretmenlerin neleri öğreteceğini önemli ölçüde etkileyen bir kaynak durumunda olan ders kitaplarının içeriği, öğrencinin yaşantısına, ilgi ve beklentilerine uygun, sürekli ve tekrarlanır olmalı (Demirel ve Kıroğlu, 2006, 2), bütün ders kitaplarıyla içerik bütünlüğü taşınmalı, yatay ve dikey olarak diğer dersleri ve üniteleri desteklemelidir (MEB, 1995). Konuların anlaşılmasında ve kalıcılığının sağlanmasında önemli olan kolay, anlaşılır ve ilgi çekici örneklerle, hikâyelere ve kıssalara içerikte yer verilmeli (Kılıç ve Seven, 2006, 27), özellikle anlatımın açık, anlaşılır ve net olmasına da özen gösterilmelidir (MEB, 1995).

Araştırmamızda öğretmenlerin sınıflarında kullandıkları ders kitapları ile ilgili düşünceleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Öğreticiler, Kur'an kursu ders kitapları hakkında olumlu ve olumsuz çok sayıda değerlendirmede bulunmuşlardır. Bu görüşler kurslarda gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetlerinin geliştirilmesi adına önemlidir. Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar çerçevesinde öncelikle kurslara devam eden öğrencilerin büyük oranda yetişkin kadınlardan (DİB, İstatistikler, 2010) oluştuğu dikkate alındığında, Kur'an kursu ders kitaplarının yetişkinlerin özellikleri göz önünde bulundurularak tekrar gözden geçirilmesi, ders kitapları için ayrı ayrı öğretici kılavuzlarının hazırlanması ve yeni oluşturulacak ders kitaplarının içeriği ve görsel özellikleri konusunda öğretmenler ile görüşmeler yapılması hususları tarafımızca önerilmektedir.

Kaynakça

- ALTAŞ, Nurullah (2003). “Felsefenin Temel Sorunları Bağlamında Orta Öğretimde Felsefe Öğretimi ve Din Kültürü-Ahlâk Bilgisi Öğretimi İlişkisi (Öğretim Programları ve Ders Kitapları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme)”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: XLIV, Sayı: 1, Ankara.
- AYDIN, Mehmet Zeki (2004). “İmam-Hatip Liseleri Arapça Öğretimi Programı ve Ders Kitaplarıyla İlgili Bir Eleştiri Yazısı Üzerine”, **İslamiyat**, 7/4, Ankara.
- DAM, Hasan (1996). **İlköğretim 1. Kademe (4-5) Öğrencilerinin Din Hakkında Sordukları Sorular ve Bu Sorular Açısından Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun.
- DEMİREL, Özcan ve KIROĞLU, Kasım (2006). **Eğitim ve Ders Kitapları**, Pegema Yayıncılık, Ankara.
- DİB (2010). **İstatistikler**, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı.
- DİB (2000). **Kur’an Kursları İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği**.
- DİB (2007). **Temel İslam Bilgileri: İnançım, İbadetim, Peygamberim, Ahlakım**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- DİLER, Hatice (2001). **İlköğretim 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlâk Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri.
- DUMAN, Tayyip ve ÇAKMAK, Melek (2004). **Ders Kitaplarının Nitelikleri**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KAHRAMAN, Serpil (2003). **Lise II: Sınıfta Okutulan Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Form ve Muhteva Yönünden Değerlendirilmesi**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri.
- KARASAR, Niyazi (2002). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayın Dağıtım, 11. Baskı, Ankara.
- KILIÇ, Abdurrahman ve SEVEN, Serdal (2006). **Konu Alanı Ders Kitabının İncelemesi**, 6. Baskı, Pegema Yayıncılık, Ankara.
- KILIÇ, Durmuş (2006). **Ders Kitaplarının Öğretimdeki Yeri**, Pegema Yayıncılık, Ankara.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla (2004). **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu: Eğitim Programında Ders Kitabının Yeri**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- M.E.B., **Tebliğler Dergisi**, S. 2434, 03 Temmuz 1995.
- <http://www.diyaret.gov.tr/turkish/dinegitimi/din-egitimi-dairesi-baskanligi-icerik-uzun-sureli-kur-an-kurslari-131.aspx> 7 Kasım 2011
- ÖZBEK, Abdullah (2004). “DKAB Derslerinin Müfredatı ve Buna Dayalı Olarak Yazılan Kitapların Değerlendirilmesi”, **Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Çalışma Toplantısı-I**, Dem Yayınları, İstanbul.
- ÖZYURT, Ayşe (2009). **Kur’an Kurslarında Kadınlara Yönelik Din Eğitimi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- SEMİZ, Hatice (2011). **Kur’an Kurslarında Yetişkin Kadınların Din Eğitimi**, Rize Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Rize.
- TOSUN, Cemal, DOĞAN, Recai ve KORKMAZ Ayşe (2001). **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi**, 1. Baskı, (Editör: Leyla Küçükahmet), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- YENEN, Havva (2010). **Ders Kitabı İnceleme Tekniklerine Göre Kız Kur’an Kursu Öğreticilerinin “İbadetim” Ders Kitabı Hakkındaki Değerlendirmeleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- YURTSEVEN, Necmettin (2004). “İmam-Hatip Liseleri Arapça Öğretim Programı ile Buna Göre Yazılmış ve Bakanlıkça Bastırılmış Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi ve Bazı Öneriler”, **İslamiyat**, 7/2, Ankara.

THE EVALUATION OF KORAN COURSE TEXTBOOKS ACCORDING TO INSTRUCTORS' OPINIONS

Abdulkadir ÇEKİN*

Abstract

The principal materials of educational activities are textbooks. Importance of appropriate envisaged and contented textbooks is great in related to productivity of these activities. This paper is concerned in research results on opinion's instructors about content and visual design of Koran course textbooks. The face to face interview method was used in the research. The research group of this study was 2.214 instructors who served in Koran courses. In the end of the study, content and visual design of Koran course textbooks had been not sufficiently qualified for the majority of instructors were determined. In addition, the insufficiency of using of map, scheme and diagram, selecting point and illustration and inappropriateness of the literary language, style, text and shortcomings of instructional activities in the textbooks was commonly expressed by the majority of Koran course instructors.

Key Words: Koran courses, textbooks, visual design, content

* Asst. Prof. Dr.; Kastamonu University, Faculty of Education, Department of Religion Culture and Ethic Teaching